

Regeringskansliet

Yttrande över förhandsbedömning av finansieringsinstrument inom ramen för den gemensamma jordbrukspolitiken (SJV Utvärderingsrapport 2025:9)

Sammanfattning

Länsstyrelsen i Västernorrland (Länsstyrelsen) instämmer delvis i den analys som görs i förhandsbedömningen om finansieringsinstrument, att de grundläggande förutsättningarna, som lönsamheten och minskad administrativ börda för jordbruksföretagen måste förbättras. Länsstyrelsen menar dock att analysen inte tar tillräcklig hänsyn till de regionala skillnader vi har i landet eller hur de faktorer som påverkar kapitalförsörjningen till jordbruksföretag fungerar.

Länsstyrelsen vill understryka vikten av att bedöma kostnader och konsekvenser för ett införande av finansiella instrument såsom kreditgarantier, gentemot målet i den nationella livsmedelsstrategin, om att öka livsmedelsproduktionen i hela Sverige.

Rapporten belyser att det finns regionala skillnader och att jordbruk i norra Sverige anses ha störts utmaningar med kapitalförsörjningen. Jordbruksmarken värderas lägre och lönsamheten är sämre, vilket kan kopplas till gleshet och brist på nödvändig infrastruktur såsom veterinär, slakteri samt arbetskraft. Detta gör att det finns regionala skillnader i hur bankerna bedömer ansökningar om lån till lantbrukare. Länsstyrelsen anser att detta behöver lyftas tydligare och det behövs en regionalisering av åtgärder som också behöver anpassas för att säkra en livskraftig livsmedelsproduktion och trygga ägarskiftet i hela landet.

I de förslagna målen för ökad livsmedelsproduktion (RA25:10), som Jordbruksverket har lämnat över till regeringen, behövs ca 340 000 hektar mark, som idag ligger i träda, återupptas i produktion. Dessa tillgängliga ytor finns främst i norra Sverige och att därför stimulera

utvecklingen av livsmedelsproduktionen där det finns stora potentialer men samtidigt störst utmaningar är angeläget. Att säkra försörjningen av livsmedel till Sveriges befolkning är ett viktigt samhällsintresse och det är rimligt att staten då delar på risktagandet, som det innebär att investera för livsmedelsproduktion i glesbygd.

Länsstyrelsen instämmer i rekommendationen att om finansieringsinstrument skall införas så är kreditgarantier riktade till unga och nya företag samt de som vill investera i ökad eller bibehållen produktion det bästa alternativet. Dessa bör införas med en möjlig regionalisering till de områden som har störst utmaningar.

Marknadsanalys

Länsstyrelsen instämmer i att det krävs ökad lönsamhet och minskad administrativ börda och att tillväxten och investeringstakten inom jordbruket behöver öka för att säkra en robust livsmedelsförsörjning. Insatser för att öka lönsamhet och minska administrativ börda har flerårig, komplex problematik och förefaller inte lösbart i närtid. Trenden med nedläggning och avveckling av jordbruk i norra Sverige behöver bromsas in nu och det krävs därför också andra och mer snabbmanövrerade insatser.

EU-kommissionens analys visar visserligen att det är få jordbrukare i Sverige som får avslag på ansökan om banklån. I marknadsanalysen beskrivs att de som oftast får avslag på sin låneansökan är de företagare, i synnerhet unga, som ansöker om lån för att ta över ett företag eller står inför sin första större investering och där kreditgivare inte har någon tidigare erfarenhet av sökandens kreditvärdighet. Samma gäller nyetablerade företag. EU-kommissionen rekommenderar därför försök med finansieringsinstrument som riktas mot unga jordbrukare och andra nystartade företag. Detta stärker rekommendationen att införa kreditgarantier.

I marknadsanalysen beskrivs vidare att det finns regionala skillnader där jordbruk i de nordligaste länen anses ha störst utmaning med kapitalförsörjningen. Ett skäl till det är att jordbruksmarken har ett lägre värde och därför ger en otillräcklig säkerhet. Lägre lönsamhet på grund av glesheten och det geografiska läget med långa avstånd och långt till ett antal för branschen förutsättningsskapande faktorer som veterinärer, mejerier och slakterier kan också påverka

möjligheten till krediter. Utredningen hänvisar till att det dock inte finns någon statistik som visar att det är vanligare att investeringar inte genomförs på grund av att de inte får lån i norr. Länsstyrelsen Västernorrland vill understryka att avsaknad av statistik inte behöver innebära att problemet inte existerar.

Antalet och storleken på ansökningar om investeringsstöd är lågt i norra Sverige vilket tyder på att nödvändiga investeringar som krävs för att bibehålla produktionen inte genomförs i tillräcklig omfattning.

3 Tidigare bedömningar av finansieringsinstrument

Länsstyrelsen instämmer i att, av de instrument som finns anvisade, är kreditgarantier ett rimligt alternativ. Kreditgarantierna bör i så fall riktas till kapitalkrävande investeringar, som stallbyggnader, där jordbrukare saknar tillräckliga säkerheter samt till unga företagare som för första gången etablerar sig som jordbrukare.

Kreditgarantierna bör även kunna möta behovet av långsiktiga finansieringslösningar och ett regelverk som är förutsägbart.

Vad gäller risker och utmaningar med att införa finansieringsinstrument anser Länsstyrelsen att det ska ställas i relation till att Sverige i tillräcklig omfattning ska kunna försörja befolkningen med livsmedel i hela landet.

Länsstyrelsen vill också påtala vikten av att det idag finns bristande kompetens inom bankväsendet, kompetens om de specifika förutsättningar som gäller för jordbrukssektorn, vid prövning av kreditvärdighet. Tillväxtbolaget AB samt Gårdskapital Lantbruksfinansiering AB som uppkommit med syfte att verka som brygga mellan jordbruksföretagare och bank bekräftar att kompetensen inom jordbruksföretagande är bristfällig inom banksektorn.

4 Form och genomförande vid eventuell implementering av finansieringsinstrument

I förhandsbedömningen föreslås att samma villkor och urvalskriterier som används för Startstöd och Investeringsstöd bör användas vid eventuella finansieringsinstrument. De schablonberäkningar som används för stöden bör också kunna användas. Förhandsbedömningen förordar att dessa emellertid ska

ses över och förenklas så att de är konkurrensneutrala, förutsägbara och enkla att tillämpa.

Länsstyrelsen instämmer i att regelverk, inklusive dokumentationskrav, bör vara enkla för både jordbruksföretaget och kreditgivaren samt att dessa bör harmoniseras med regelverket för strategisk plan. Dock är det av stor vikt att dessa ses över samt ges möjlighet till regionalisering.

I marknadsanalysen framförs att när kredit inte beviljas så är bristande lönsamhet det främsta skälet. På samma sätt är urvalsmallarna och poängssystem för investeringsstödet inom Strategisk plan utformade så att endast positiva ekonomiska nyckeltal ger poäng. Detta är problematiskt för att kunna genomföra investeringar som inte direkt bidrar till ökad produktion men till exempelvis investeringar i ökad djurhälsa och förbättrad arbetsmiljö. För äldre stall som behöver renoveras och ställas om till lösdrift innebär det att dessa inte kan ges tillräckligt med poäng och därmed beviljas stöd om de inte samtidigt ökar antalet djurplatser väsentligt. Investeringar i ökad djurhälsa och förbättrad arbetsmiljö leder som regel i förlängningen till ökad avkastning och är avgörande för en konkurrenskraftig livsmedelsproduktion, men trots att dessa faktorer ingår i de övergripande målen för strategisk plan har dessa investeringar svårt att komma upp i tillräckliga poäng för att beviljas investeringsstöd.

Länsstyrelsen Västernorrland vill därför understryka att det är av stor vikt att de villkor och urvalskriterier samt schablonmallar som används inom strategisk plan ses över så att ett finansieringsinstrument som baseras på dessa blir ett användbart verktyg för att säkra livsmedelsproduktionen i hela landet.

I förhandsbedömningens sammanfattning av kap 4 framförs att slutmottagare för finansieringsinstrument inom den strategiska planen för den gemensamma jordbrukspolitiken bör vara desamma som för startstöd respektive investeringsstöd för ökad konkurrenskraft. Länsstyrelsen Västernorrland undrar hur denna målgrupp skall definieras mot bakgrund av att ansökningar ställs emot varandra inom respektive ansökningsomgång. Skall endast ett fåtal få tillgång till finansieringsinstrumentet eller samtliga som uppnått miniminivån? En annan fundering som behöver beredas i nästa steg är hur regional viktning som nu görs årligen för varje stödkategori påverkar finansieringsinstrumentet.

Under punkt 4.2.4 i förhandsbedömningen tas olika perspektiv upp baserat på intervjurespondenternas synpunkter. Detta är en viktig diskussion då både nationella urvalskriterier, gemensamma mallar samt den regionala viktningen ser olika ut beroende på förväntad målgrupp. Ska den regionala viktningen av urvalskriterier resultera i större och färre eller fler mindre jordbruksföretag?

Länsstyrelsen delar bedömningen att det vid ett införande av kreditgarantin bör finnas en uttalad ambition att garantin ska finnas kvar även under nästkommande programperiod(-er) för att säkerställa kreditgivarnas intresse.

Länsstyrelsen instämmer vidare i studiens slutsats under punkten 4.6.2 att Jordbruksverket kan ansvara för utformningen av finansieringsinstrument. Vi vill lyfta att länsstyrelserna har en god kännedom om jordbruksföretagens ekonomiska förutsättningar och utmaningar och tar ansvar för att anskaffa den kompetens som behövs för framtida uppdrag med finansiella instrument.

De som medverkat i beslutet

Beslutet har fattats av länsråd Daniel Gustafsson med handläggare Emma Betschart som föredragande. I den slutliga handläggningen har också enhetschef Karin Frejarö medverkat.

Denna handling har godkänts digitalt och saknar därför namnunderskrift.